

Cornel Sigmireanu, Teodor V. Păcățian. *O viață de cărturar*. Târgu-Mureș, Ed. Veritas, 1996, 136 p.

Istoriografia noastră actuală a încetat să răspundă unei întrebări dihotomice, legate de abordarea rolului personalității și a aportului maselor în făurirea trecutului autohton. Din motive indeobște cunoscute, asupra cărora nu insistăm, cercetarea și interpretarea, sub forma validă monografică de personalitate, chiar și într-un novice stil pozitivist, au suferit traume, rămânând la remorca panopliei de lucrări generale, cu caracter de sinteză, ce tratau, în ansamblu, obolul colectivității în dauna și, minimalizând vădit, contribuția figurilor importante din istoria românească, corect și coerent văzute în spațiu și timp. Strădania de reabordare, sub un complet modificat unghi metodico-metodologic, fapt petrecut în ultimii ani, a favorizat resurecția genului în cauză, seria de volume, cu întinderi variate și conținut valoric diferențiat, devenind practic o constantă notabilă a scrisului profesionist contemporan.

Prezentul debut monografic, aparținând tânărului cercetător al Institutului de Studii Socio-Umane din Târgu-Mureș, creionează succint și revelator, într-o variantă de prezentare fericit aleasă, — ce îmbină criteriul de departajare cronologic și tematic —, „o viață de cărturar”, în sintagma „existența și activitatea” unui „Nestor” al publicisticii istoriei române transilvane pe durata aproximată a unui secol (1852—1941). Veridică premieră în domeniu, fapt ce augmentează meritele autorului, sărguincios și documentat, dar și explică, la o atentă lectură, câteva carențe remediabile într-un viitor, nu prea îndepărtat, și sub forma unei variante monografice extinse și definitive. Cartea reprezintă totuși, și în mod indiscutabil, un câștig meritoriu din mai multe puncte de vedere, atât pentru C. Sigmireanu, care a încercat să epuizeze subiectul între limite distincte, cât și pentru lector, prin dovada mărturisită de doctă informare și analiză, repunând, astfel, în drepturi una din figurile, deloc neglijabile, ale scrisului istoric românesc pentru o întinsă epocă.

Autorul a procedat la judicioasa structurare a materialului, raportat la datul documentar edit și inedit, în principal, fondul personal păstrat la Biblioteca universitară clujeană, prezentând câteva compartimente ce acoperă, în fond, etapele vieții și operei personajului T. V. Păcățian: a) schița cronologică introductivă, de fapt, o strictă derulare cronologică pentru intervalul dintre 28 noiembrie 1852 și 11 februarie 1941; b) contribuțiile literare, pertinent evidențiate, de la debutul din revista „Familia” (1872) și până la ultimele încercări din anii ocupației străine a părții de nord a Transilvaniei; c) menirea, conștient asumată de către traducătorul unor lucrări filosofice, juridice și de științe politice, în-tocmai ideea sugerată și dezvoltată a fundamentării doctrinei naționale, prin apelul insistent la literatura de specialitate europeană; d) istoricul, autor al corpusului documentar intitulat „Cartea de Aur”, un total de opt volume, înfățișând trecutul românilor transilvăneni până la anul 1910, travaliu desfășurat vreme de un deceniu și jumătate, cu sacrificii morale și materiale deosebite între 1902—1915; dar nu numai atât, ci și un T. V. Păcățian interpretat ca un factor dinamizator al genului publicisticii istorice, cu marcant caracter militant, ce relevă nebanuite dimensiuni ale omului-autor-autodidact!; e) nu în ultimă instanță, ziaristul, dăruit și dispus la sacrificii, decenii în șir, semnat a sute de articole, îndeosebi în „Tribuna” și „Telegraful Român”, diriguitor efectiv în variate calități, cu lumini și umbre, cu motivări obiective și subiective pentru abandonări temporare ori regăsiri de durată corect înțelese și redată de autorul monografiei. Iar în final, un epilog, cu minimă tentă de considerații postfațatoare, un sumar în engleză, segmentul de note și bibliografia selectivă, se regăsesc în compunerea părții tehnice a demersului înfățișat de către C. Sigmireanu.

Sugestiile recenzentului, dincolo de nota, desigur subiectivă, și de un oarecare simț critic inculcat, datorat cunoașterii subiectului și lecturii atente a cărții prezente, vizează următoarele direcții, urmând aceeași ordonare structurală desprinsă în vîltoarea capitolului parcurse: a) un necesar context general pentru epoca tratată, pre-ori postflădat de un tabel biografic-cronologic pentru om, operă și evenimente dintre 1852—1941; cercetarea matricolelor civile, școlare și a anuarelor, a situației internuțatului la Seghedin, depistarea rapoartelor de premiere la Academia Română, ca și ecoul în presă, după decesul survenit la Cluj; b) încercarea de aflare sigură a tuturor debuturilor în limita posibilului, precum și verificarea (extinderea) colaborărilor în revuistica vremii; c) binevenită comparare cu efortul altor „popularizatori” din Transilvania, sau refugiați în România, mai cu seamă la granița secolelor XIX—XX, fapt ce ar denota nu doar resurse pur lingvistice, ci și un imbold, concertat declarat, îndeosebi față de domeniul sociologiei națiunii; d) abordarea vizând „geneza și destinul”, cu o extinsă discuție critică istoriografică peste ani, până în actualitate, ca să se reflecte și verifice „viabilitate” în timp și spațiu, cu calități și defecte, receptate sub aspect metodico-metodologic, îndeosebi pentru intervalul apariției, un posibil cumul de recenzii, ce zăgrăvesc, fără îndoială, impactul, ecoul imediat și ulterior; coroborată activitate de trudnic la „Cartea de Aur” cu cea de istoric al bisericii, fără să se neglijeze aici lucrările aflate în manuscris la Sibiu (Biblioteca „Astra” și Arhivele Statului, vizând îndeobște acțiunea desfășurată în cadrul Asociației culturale interbelice); două năzuințe perfectibile în timp, se referă la necesitatea reactualizării corpusului documentar prin munca de echipă și cu durată în ani (p. 64), dar și la definitivarea volumului X (1910—1918), pe baze documentare editate și inedite, în majoritate, discursurile parlamentare în traducere și comentare critică; e) selecția articolelor publicate în presa timpului, într-o ierarhizare tematică-cronologică și în cuprinsul unui volum anexă documentar; obligatoriu de consultat, în acest caz, fondul Mangra de la Arhiva Mitropoliei din Sibiu, ca și lucrările de diplomă-indici de revistă, păstrate la Biblioteca universitară din Cluj și la cea a Institutului de Învățămînt Superior Teologic sibiian; f) un set de considerații finale, mult mai extinse (p. 105, 106) pentru calificarea și înțelegerea „Martorului-părtaş”, după aprecierea regretatului Vasile Netea; g) o bibliografie „selectivă”, neapărat de întregit și adusă la zi, cu toate referințele din timpul respectiv și cele ulterioare anului 1941.

Am mai atrage atenția autorului asupra acurateței textului, respectiv câteva exprimări improprii, preluate tacit din arhaismele epocii cercetate. Aparatul critic a fost întocmit cu surprinzătoare scăpări și neglijențe, ce denotă graba în elaborare, fapt care impietează și asupra sistemului de note, deloc unitar. Omisiuni minime, regretabile și inerente răzbat totuși (p. 20, 119, etc.), probabil din vini tipografice ori din aceeași juteală în a realiza, în întregime, cartea dorită, dar fără să aibă consecințe deosebite în forma și fondul tratat.

Dincolo de toate aceste „amendări” rostite la modul amical și fără intenția ascunsă de a diminua din calitatea, indiscutabilă, de pionierat a întreprinderii, îndrăzneț asumate, de colegul și prietenul Cornel Sigmirean, cartea de față înseamnă, în cele din urmă, pentru istoriografia noastră, un exemplu de excurs monografic clasic, cu repere documentar-interpretative, temeinic gândite și aplicate într-o viziune proprie. Credem într-o viitoare extindere a subiectului în cadrele unei monografii durabile pentru figura „istoriografului” Teodor Victor Păcățian. Întregită, fără îndoială, de câteva anexe documentare, sub formă de restituiri ample, care să contribuie la recompunerea imaginii unui om, a unei opere și a epocilor străbătute de la mijlocul veacului trecut și până la anii celui de-al doilea război mondial..

STELIAN MANDRUȚ